

ЖИВНОИ ФОРЪ

(ЖИВОТОПИСЬ И ПРОСВѢТИТЕЛНО-КНИЖОВНА ДѢЯТЕЛНОСТЬ)

ОТЪ

С. С. БОБЧЕВА.

Прѣпечатано отъ „НАУКА“

ПЛОВДИВЪ.

Областна Печатница

1883.

ЖИВНОТО

(Животописъ и просвѣтително-книжовна дѣятелность).

ОТЪ

С. С. БОБЧЕВА.

Прѣпечатано отъ „НАУКА“

ПЛОВДИВЪ.

Областна Печатница

1883.

Р. ЖИНЗИФОВЪ

(Животописъ и книжовно-просвѣтителна дѣятелностъ).

I.

Чърта отъ московскитѣ ми въспоминания.

Бѣхми събрани на'гости у Българина С-шева. Това бѣше тъкмо на бѣднийтъ вечерь срѣщу 1879 год., която посрѣщаме. Въ бройтъ на гоститѣ бѣхж шестима студенти, единъ руски филологъ П. П. и руский медикъ И. Имаше и двѣ-три дами.

Вечерята бѣ на свършване Нѣколко бугилки крѣмско вино бѣхж испразднени. Разговорътъ слѣдователно влазаше въ свойтъ разгарь. Бѣсѣдвахми за послѣднитѣ новини изъ България, които по обикновенію, не бѣхж отъ най-угѣшителнигѣ. Подиръ прѣминахме на литературата, частно за българската; ние, българскитѣ студенти се радвахме и хваляхме съ свойтъ прогресъ въ журналистиката, въ училищата и пр. Станж дума и за това, кои руски списания сж преведени или трѣбва да се преведжтъ на български. Едни поддържяха, че трѣбва да се преведжтъ Гоголь, Достоевский, други бѣха за Тургенева и Гончарова, трети оставяхж на страна и Гоголя и Тургенева и се прогласиха за учебницитѣ и само за учебницитѣ. По едно врѣме словесната битка зе сериозенъ характеръ. Гоголевцитѣ се съединиха съ Тургеневцитѣ противъ учебниковцитѣ. Тѣ ги осждаха въ отсъствие на класически чувства, въ отсъствие на естетически вкусъ и скоро очаквахж побѣда. . . . Но ненадѣйно вниманието на всички се отвлѣче къмъ други прѣдмѣтъ.

— О, о! слушайте К. Н, извика филологътъ; вашъ Р. се не срамува да признае, че не е чель *нищо* отъ Жинзифова.

Всички се обърнѣхми къмъ филологътъ и Р. Единътъ, съкашъ

докаченъ, до толкова бѣ разсърденъ, а другийтъ сличанъ. Никой не знаеше, какъ е изникналъ между тѣхъ разговорътъ и припирането за покойнийтъ Жинзифова.

— Но видите ли, видите ли, искаше да се защити Р.

— Не, батюшка, не виждамъ, не виждамъ нищо друго, казваше филологътъ, освѣнъ че хвалитъ на К. Н. за ученолюбието и патриотизмътъ на вашитъ, сж били май-май прекалени. Кажете ми вие не сте ли чели поне *Кървава кошуля* — тая поема, която би направила честь на всѣка литература.

— *Кървава кошуля!* . . . да, *Кървава кошуля*, знамъ, чувалъ съмъ, но видите ли, работата е, че . . .

Другитъ студенти Българи, като видѣхми събрата си така безпощадно нападнѣтъ и въ внезапна обсада, притекохми му се на помощъ, постаррахме се да обяснимъ, защо Р. не можеше да знае за трудоветъ на Жинзифова; расправяхме, че той е писалъ и издавалъ книги въ такова време, когато въ България тѣ сж били запретени, когато не се е пропуцало ни *Братски трудъ*, ни *Ново-Българска сбирка*, ни *Кървава Кошуля*, че языкътъ на Жинзифова е билъ май тежъкъ и неудобенъ за разбиране на нашата читающа публика; наистина скришомъ произведенията на Жинзифова сж бивали распръснѣти, но не толкова много, колкото на други български писатели.

Филологътъ обаче се не вдаваше.

— Не слушамъ, не слушамъ. Това е само «вини о грѣсѣхъ.» Това не е доказателство. Защо не кажете правото, че Р. не знае Жинзифова, или по-добрѣ знае само това, че Жинзифовъ ходяше честичко у *Алниз розе*^{*)}, че той обичаше само да посърбѣва.

Напразно искахме да прѣсѣчемъ филологътъ и да му прѣдставимъ, че ние цѣнимъ у Жинзифова дѣятеля . . .

— Моля, моля! дайте ми да договоря . . . . Скърбѣя, много скърбѣя, че до сега за Жинзифова на български не сте написали нито биографията му, която ние имаме, макаръ на кратко, по русски. То е срамота! . . . . Азъ познавахъ тогова човѣка . . . . Той не обичаше само да посърбѣва; той работяше за България, азъ бѣхъ свидѣтель, очевидецъ на това. Той бѣше изпълненъ съ свята любовь къмъ отечеството си; за него той въздишаше постоянно Той освѣтляваше акуратно руската публика върху българскигъ работи; той

---

^{*)} *Алниз розе* е единъ довольно добъръ ресторанъ въ Москва, често посѣщаванъ отъ Жинзифова.

писа' толкова по черковний бълг. въпросъ въ разни журналы, колкото никой до сега Българинъ не е писалъ. И тогава човъка не го знаете . . . .

Още единъ пжтъ нашитъ опитвания да се обяснимъ, да покажемъ, че не всички сме така невъжи за Жинзифова и за неговата дѣятелность, оставахъ суетни . . . .

— Дайте ми да договоря, потърпете още малко ! викаше филологътъ и той стана.

Снажний му растъ бѣше величественъ въ тая минута. Голѣмото му чело, изразителнитъ му свѣтли очи, голѣмата му натурална брада, която се спущаше доволно ниско по грждитъ му — всичко това внуши у насъ неволно едно страхопочитание къмъ него. Ний млъкнахме.

— Тургеневъ — продължи той — е създалъ свойтъ най-величественъ типъ, — *Инсцова* — отъ Българинъ ; тоя Инсаровъ азъ не зная да ли е съществувалъ или си го е измислилъ нашия романистъ ; но въ Инсарова азъ лично всекога съмъ гледалъ, а и до сега гледамъ, Жинзифова. Да, Жинзифовъ бѣше типъ — Българинъ, душа човѣкъ, патриотъ, готовъ съ сълзигъ си, съ страданията си, съ нещастията си, съ смъртта си да помогне на България, да направи добро на ообщто си отечество. И той работи за тая България, и той умрѣ за нея, да, за нея той умрѣ надъ писменний столъ . . . . И тогава човъка, вие не го знаете . . . .

Филологътъ напълни чашата си още веднажъ и прѣдложи тостъ въ память на покойний.

Гостътъ се прие съ въсторгъ.

Гостоприемний домовладика запѣ любимата пѣсенъ на Жинзифова :

На друмъ легнахъ, мамо,
На друмъ заспахъ . . . .

Очитъ му се просълзиха и за минута той изчезна. Когато се завърна домовладиката носяше въ ржцѣтъ си двѣ торби платняни. И като се приближи до масата:

— Ето, тукъ вътрѣ, каза той, се нахождатъ книжа, трудове оставени отъ покойний Жинзифова. Но още не съмъ сколасалъ да ги разгледамъ. Жинзифовъ умрѣ въ навечерието на освободителната война, безъ да види своето задушевно желание изпълнено : България свободна. Неговата загуба е твърдѣ много чувствителна за Българитъ : той бѣше посредникъ между тѣхъ и Русското, особен-

но Московското общество. Нѣма семейство въ Москва, което да познаваше Жинзифова и да не се отзовава за него и до сега съ въсторженна скърбъ. Неговата искренностъ и чиста душа грабвахъ сърдцето на всички, които го познавахъ. Той бѣше Българинъ, който прѣпоръчваше Българитѣ прѣдъ Русситѣ.

Вечерта, до настѣпването на първий часъ 1879 година, бѣше посветена на Жинзифова. Платненитѣ торбички не бѣхъ отворени за да видимъ що има въ тѣхъ; С-шевъ ни донесе албомътъ на покойниъ, въ който на първо мѣсто бѣхъ такива познати дѣятели по народното ни дѣло, като Хаджи Димитъръ, Панайотъ Хитовъ, Иларионъ Мавариополский и пр.

Филологътъ бѣ удовлетворенъ. — Памятьта на Жинзифова, казваше той, струва да погълне цѣлата ни вечерь! Нѣ «жизнотътъ на Жинзифова трѣбва да се напише на български»!

Въ тая минута, когато съдамъ да изложъ нѣколкото познати менъ свѣдѣния за животътъ и дѣятелността на Жинзифова, съкашъ че слушамъ грѣмливий гласъ на «филологътъ». Редоветъ, които слѣдватъ, не сж нищо повече, освѣнъ сгруппирани изводи и свѣдѣния, които ми е било възможно да съберъ и които помислихъ, че не ще е излишно да се предадѣтъ на гласностъ. Нѣмамъ притязанието да пишъ биографіята на Жинзифова, тѣй като нѣмамъ подържцѣ нужнитѣ за това материали. Но на мене тежеше, че за Жинзифова у насъ, освѣнъ единъ мой краткъ очеркъ *), не е писано нищо. А сами Жинзифовъ е казвалъ твърдъ справедливо: *по-харно нѣщо, а не нищо.* **) И това е съвършено върно. Додѣ не се напишатъ опити на животописи и материали за тѣхъ, никога у насъ не ще може да се мисли за пълна биографія на кой и да било дѣятелъ.

II.

Краткъ животописенъ очеркъ.

Райко Ивановъ Жинзифовъ се е родилъ въ градъ Велесъ (Македония) на 1839 год. Първото си образование той получилъ въ родний си градъ и то на гръцки языкъ.

Учитель на Райко е билъ баща му, човѣкъ, който получилъ

---

*) *Стара-Планина*, брой 58 год. 1877.

**). *Братски трудъ*. Кн. IV стр. 6.

университетско образование въ Атина. Бащата билъ прочутъ еллинистъ и въсхитенъ обожателъ на словесността и на науката. Съ любовь и преданность той обучавалъ самъ свойтъ мѣничекъ синъ, който въ кратко време освоилъ прекрасно старий еллински языкъ. Това било вече знакъ за дарбитѣ на момчето. Но трѣбва да обадимъ и това, че когато Райко попорастналъ въ Велесъ, Македония въ нѣкои мѣста била раздвижена отъ патриотическото учение на братия Миладиновци, особено на Димитра Миладинова — носителтъ на българщината въ тая страна. Родолюбивий баща предчувствувалъ, че отъ тогава еллинскиятъ языкъ не ще стига за способното му момче и той го поучилъ малко и на старо-българска (славянска), книга.

На шестнадесетгодишна възраст (1855—1856) Жинзифовъ вече билъ поканенъ да бѣде учитель-помощникъ на Димитра Миладинова въ Велесъ. Тоя послѣдний билъ старши учитель и неговата дѣятелность подкачила да дава такива плодове, на които би завидовалъ всѣки работникъ за възражданieto на едиля народъ. Нѣма никакво съмнѣние, че огненний патриотизмъ на старшии учитель е възбудилъ най-хубави чувства у младий Райко. Нѣма никакво съмнѣние, че примѣритъ и думитѣ на Миладинова сж паднѣли най-производително върху дѣвственната почва на младата Жинзифова душа. Ижтътъ къмъ дѣятелность на Жинзифова е билъ вече начертанъ, прокаранъ. Жинзифовъ станѣлъ учитель прѣзъ цѣль животъ! Слѣдъ една година (1857 г.) ние срѣщаме Жинзифова самичекъ, самостоятеленъ учитель въ Кукушь, гдѣто го проводилъ Д. Миладиновъ. Тука той събира около себе си на учение не само дѣца и момчета, но и по-възрастни людие, нѣкои отъ които сж били священници. Първий пѣтъ отъ Жинзифова се узнава въ Кукушь за българска книга и българско писмо. Особено внимание той обръщѣлъ на священниците; тѣмъ той расправялъ, че освѣнъ грѣцкый черковнослужебенъ языкъ, сществува и Славянскый; че тоя послѣденъ языкъ е по-понятенъ за православнитѣ Българи, че тоя языкъ се употрѣблява сега у Сърбитѣ и Руситѣ, които въ най-старо време сж го заели отъ насъ, отъ Българитѣ. Жинзифовъ напиралъ най-много върху тоя прѣдмѣтъ, защото духътъ, който проникваше тогава всички дѣятели, бѣше, да се введе на всѣкждѣ Българскый языкъ, да се свѣсти и просвѣти народътъ. Еллинизмътъ искаше заличаванието на языкътъ ни, прѣмахванието на народността ни. Всичкитѣ фанариотски усилия бѣхж обрънѣти къмъ тая точка. И ето защо ча тия усилия трѣбваше да се противопоставятъ дру-

ги: усилията за въведението въ школи и черкви българский языкъ, българската книга. Борбата бѣше величественна; борба за спазването на единъ языкъ, за въведението на нова книга. Неприятельтъ бѣше силенъ, страшно силенъ; той се опираше не само на своитѣ старини, не само на тисящелѣтия. Той имаше и други прѣимущества: книгата му бѣше много по-привлѣкателна, съ нея се добиваше богатство и спокойствие; когато българската книга докарваше гонение, осиромашавание, съинване. Но идеята бѣше велика; и по велика по онова време не можеше да бѣде. И на тая борба за идея бѣше се посвѣтилъ младий Райко още отъ 16-годишна възраст! Той и' принесе посиленитѣ си услуги.

Крѣмската война произведе силенъ превратъ въ животътъ и мислитѣ на балканскитѣ народи. Парижский трактатъ бѣше освятилъ нѣкои начала и правдини за поданнитѣ въ Турция, които имъ дадохъ надѣжда за бѣдѣщето. Малцината наши тогавашни дѣятели твърдѣ хубавѣ угадихъ, че това, което е необходимо за българското отечество преди всичко — то е просвѣтени работници. Кѣмъ просвѣщение се урнахъ множество Българчета. Едни дадохъ поводъ и за ходение на чужбина; нѣколко отдѣлни единици бѣхъ ходили вече въ Атина; сега нѣкои отидохъ и въ Россия. На 1858 г. една дружина отъ млади заминаватъ за Одесса.

Въ числото на тия е билъ Жинзифовъ. Но той не се сирѣлъ въ Одесса, както това направили повечето отъ съотечественницитѣ ни. Москва за него имала чародѣйска сила. Па и тамъ билъ вече студентъ-филологъ Константинъ Миладиновъ, койго повикалъ Райка при себе си.

Жинзифовъ отишълъ въ Москва. Славянский Благотворителенъ Комитетъ приелъ да го поддържа. На 1860 г. той издържа экзаменъ по предметитѣ на гимназический курсъ и се зачислява като студентъ на историко-филологический факултетъ на Имп. Московский университетъ. Тоя факултетъ е билъ тогава въ апогея на своята слава. Преподавали сж били такива знаменитости въ славистиката и историята, като Погодинъ, Буслевъ, Соловьевъ и други подобни, които сж създали славно име на Моск университетъ. На 1864 год. Жинзифовъ свършва университетский курсъ и издържа блѣскаво свойтъ послѣденъ экзаменъ като получава степенъ на «кандидатъ».

Да се върне въ България — за Жинзифова било доволно невъзможно и до нѣкадъ опасно. Неговитѣ, макаръ малки, книжовни трудове, издадени догдѣто той е билъ още студентъ, му закривали вратата за

връщанието. Поне тъй му се казвало. Той се усѣщаль, освѣнъ това, не въ сила да се застои въ спокойната дѣятелность на учитель при състоянието, въ което е била тогава Българската татковина. А това най-ясно се доказва отъ неговитѣ стихотворения, въ нѣкои отъ които е очевидно, че той е излълъ най-скришнитѣ чувства на душата си. И тие, които сж познавали страстната и горѣща натура на Македонскій патриотъ, ми сж приказвали, че ако той много пѣти и да се събираль да огиде на родината си, но тѣ всекога го съвѣтвали да не погубва себе си мърцина. И при това се явявали още разни други препятствия, и Жинзифовъ си оставаль въ Москва.

Занятието му въ тая «първопрестолна» русска столица сж били постоянно учителствуване и книжовни трудове. Той е билъ домашенъ учитель въ нѣколко къщи на прѣдни и лични люде въ Москва; още студентъ, той се е билъ вече прѣпорѣчилъ като прѣкрасенъ репетиторъ и приготвитель къмъ испитиѣ. Не слѣдъ много той е билъ вече прѣподаватель въ лицейгъ на Цесаревича Николая; главний прѣдметъ на прѣподаванието му е билъ еллинскій языкъ. При това той е билъ учитель въ нѣкои отъ Московскитѣ гимназии и въ тая на Поливанова, отъ гдѣго въспитаницитѣ, които сж го слушали, си въспоминаваха всекога съ вѣсторгъ тоя «душа-човѣкъ».

Писателтъ на тия редове е слушалъ най хубави отзиви за Жинзифова отъ бившитѣ му ученици и познайници. Всички сж обичали неговото простодушие, неговата любезность и акуратность. Всички се влюбвали въ неговий енгуслазмъ и патриотизмъ. На вечеринкитѣ, давани въ разни случаи, гдѣго се събирали Българитѣ, Жинзифовъ билъ двигателтъ, въдушевителтъ. Той обичаль да пѣе Български стари народни пѣсни и приятний му гласъ е пронизваль душата.

Въ отношенията си къмъ Българчетата, които сж идвали въ Москва да се учѣтъ, той е билъ най-благодаренъ и любезенъ. Неговата квартира е служила за стрѣха и приюгъ на всички бѣдни немьющи сръдства наши студенти. Той имъ помагалъ самъ или пъкъ като членъ на Славянскій Благотворителенъ Комитетъ, той е ходатайствуваль за всички нуждната помощ. Нѣма случай щото нѣкой учащъ се Българинъ да не е биваль спомаганъ материално или нравственно отъ Жинзифова; нѣма случай да не му е билъ задлъженъ нѣкой поне за нѣкоя прѣпорѣка. Въ Славянскій Комитетъ Жинзифовъ е желаль да се прѣдставатъ нуждитѣ на Българитѣ

въ истинското имъ положение, за това той не е жалилъ никакъ свойтъ трудъ.

Жинзифовъ умрълъ въ Москва на 15 Февруарий 1877 г. подиръ една непродължителна болѣсть.

Казватъ, че между другитъ причини, които сж ускорили смърта му, е било излишното употрѣбление на спиртливитъ питиета. Но никой не рачи да издири, кое е накарало Жинзифова да попива и да ли «скърбъта за родината» не е била главната причина и на неговата болѣсть. Погребението на Жинзифова е станжло твърдъ тържественно. Всички Българи, учащи се и други, присѣтствуваха на опѣлото му. Ученицитъ отъ Гимназията и Лицейтъ придружили и носили до самий гробъ тѣлото на свойгъ незабравенъ наставникъ и приятель! Москва е виждала рѣдко такава погребение, на което се стекълъ цвѣтътъ на нейната интелигенция, членовѣтъ на Славянскій Комитетъ, професоригъ отъ Университета, нѣкогашнитъ другари на Жинзифова. Тъ се надваряли кой по-много да носи брениитъ останки на другаря си. Жинзифовъ билъ погребенъ въ «Даниловското кладбище».

III.

Отзиви за Жинзифова.

За да прѣдставимъ какъ сж гледали въ Россия на Жинзифова, ние считаме за небезинтересно да извлѣчемъ нѣкои отзиви за него и за неговата дѣятелность, които срѣщаме въ рускитъ вѣстници.

Московскія Вѣдомости нѣкой день слѣдъ погребението му обнародвали една симпатическа бѣлѣжка за покойнигъ. Въ тая бѣлѣжка се говори, че Жинзифовъ е билъ познатъ въ Москва като добъръ педагогъ, редовенъ учитель и български литераторъ. «Любовта му къмъ Руситъ—казватъ *М. Вѣдомости*, — е достигала до фанатизъмъ. Русскій народъ, Руссия и Русскій Царъ за Ксенофонта Ивановича сж били священи слова. Рускитъ пѣсни, рускитъ обичаи за него сж били комахай ли нъ предметъ за обожавание. Но тая негова любовь къмъ Россия е била свързана нераздѣлно съ любовта му къмъ родината, на която той посвети всичката си литературна дѣятелность, като запознаваше съ книжовнитъ си произведения Руситъ съ България и Българитъ съ Россия.» (Моск. Вѣд. 1877 Н-ро 41).

Учащитъ се въ гимназията Поливанова сж написали въ *Московскія Вѣдомости* слѣдующия за свойтъ учитель прекра-

сенъ отзивъ : «Той, Жинзифовъ, се отличаваше въ частний си животъ съ необикновенна добрина и като прѣподаватель той бѣше все такъвъ; той всѣкога умѣеше да се гуди на мѣстото на ученика, да облѣгчи трудната работа на едни, а да одобри и насърдчи за трудъ други. Въ горчевина или въ радость се обрънѣше нѣкои ученикъ къмъ Ксенофонта Ивановича, той всѣкога чуваше отъ него сладка рѣчь. Като вижваше и въ най-малкитѣ нужди на ученицитѣ си, той ставаше истински тѣхенъ приятель и неволно си ги привързваше; и чрѣзъ любезното отнасяние къмъ свойтъ прѣдмѣтъ, той умѣеше да оживи дѣлото за изучванието паметницитѣ на Древня Грѣция. Той самъ се увличаше, и това си увличание той прѣдаваше и на ученицитѣ си. Чрѣзъ неговата въщина ний разбирахми хубостта и духътъ на классический миръ.»

Илюстрованата седмична «Газета Гатцука» която дала мѣсто въ колонитѣ си на портретътъ на покойний, казва : «Отъ душа и отъ мисль тоя кроткъ и мислящъ чловѣкъ всѣкога бѣше съ своята многострадална родина; но нему се не случи да дочака осществлението на завѣтната си мечта.

«Едно поради слабо и разстроено здравие, друго поради нѣмание на материални срѣдства, той неможе да се яви пакъ дѣятель въ своята татковина. Послѣднитѣ ужаси въ Бѣлгария и несносно уморителната бавность на застъпающитѣ за чловѣчеството и православието съвършено смазвахъ поетътъ. Твърдѣ плодотворната му педагогическа дѣятелность въ Москва до нѣколко осамотявахъ мъчението му и скърбѣта му за родината. Обикновенно горьцото отнасяние къмъ него на ученицитѣ му служи ни за най-добро свидѣтельство както на душевнитѣ му качества, така и на прѣподавателскитѣ му способности» *).

IV.

Книжовна и публицистическа дѣятелность.

Ако Жинзифовъ се е посветилъ на педагогическата работа още отъ ранни младини, то и въ книжовната той се е появилъ не твърдѣ късно.

---

*) Газета Гатцука, 1877, брой 7 и 13.

Първия неговъ литературенъ трудъ, до колкото ми е познато, се е появилъ въ *Братски трудъ* 1860 година. Въ това време той е билъ още студентъ и е нѣмалъ повече отъ двадесетъ години.

Братски трудъ е било неперидическо издание отъ редъ книжки — главното основание на което се дължи на същия Жинзифова. Въ тоя редъ книжки сж зели участие и другитѣ тогавашни Московски студенти, другари на нашиягъ писателъ и поетъ, К. Миладиновъ, Любенъ Каравеловъ, В. Поповичъ, Н. Бончевъ, Георгий Теохаровъ и прочее.

Въ тия книжки се срѣщатъ нѣколко пѣсни, пословици, стихове и други, които иматъ значение като материалъ за запознаване съ народния ни битъ. Освѣнъ това въ същия *Братски трудъ* се срѣщатъ първитѣ книжовни трудове и на Л. Каравелова, отъ които стихотворението му *Желание* *) е преведено на руски, въ «Поезія Славянъ». Като приложимъ и нѣколкото статии по езика и черковний ни въпросъ, то се исчерпва съдържанието на студентческия «Братски трудъ».

Ние знаемъ отъ «Братски трудъ» излъзлитѣ само четири книжки отъ които първитѣ двѣ се появили на 1860 год., а послѣдната четвърта, на 1862. Това, което е писалъ Жинзифовъ въ *Братски трудъ*, е повечето стихотворения, отъ които нѣкои прѣводни. Въ книжката отъ 1860 година ние срѣщаме единъ очеркъ изъ Македонскій животъ подъ насловъ: *Произтъби* (г. е. расходка). Тоя очеркъ е посвятенъ Д. Миладинову. Съдържанието му е доволно интересно. Жинзифовъ описва една своя малка расходка до село Върбяни (Македонско) съ единъ другаръ. Това било на *Духовъ-день*. Попътъ четълъ по гръцки «ети-кети» и «кирие-елейсонъ» надъ гробъ. Една бабичка го прѣснча. Тя ходила въ града и чула, че инакъ пѣятъ тамъ, че то се разбира. Попътъ се смущава. Когато бабичката му давала петаче, попътъ го хвърля, той иска грошъ защото трѣбватъ само двѣсте гроша за владиката. А и той сиромасъ, «има шесть дечиня! Тежки времена, тежки пуститѣ». — Подиръ това срѣща дѣдо Стояна човѣкъ съ една челядь отъ около трийсе души: старецъ съ бабата, осемъ синове, шесть снахи, а другитѣ внуци и внуки. Дѣдо Стояняъ разказалъ твърдъ характеренъ случай изъ животътъ на Македонца, случай койго не е единственъ и на който примѣритѣ и до днесъ се случаватъ въ Македония. Той испродалъ

*) Бр. Трудъ, 1860 стр. 32.

всичко за да ожени синоветъ си, т. е. за да исплати позволение отъ владиката. Една негова снаха се явила *българка* (пристанжала). Но какъ да се вънччатъ? Отиватъ при владикага. Но той иска петъ хиляди гроша за благословъ. Дъ ги петстотинъ гроша? Дъдо Стоянъ дава сто. — *Блиъ бинъ грушъ, башка тюрлю олмазъ; истемезсе вурунъ шу динсизи прангада*, вика владиката. — *Биръкжрмжзи акчз ашхя олмазъ*. — Дъдо Стоянъ виялъ, сукалъ, най-послѣ продалъ отъ покщнината си и откупилъ съ голъми молби, за три хиляди позволения за синовата си свадба. Двамата пжтници присжтсвували на селското хоро, описано съ масторство и най-послѣ се завърнали. Слѣдъ нѣколко мѣсеци тѣ заминали за Френско, на учение.

Ние прѣдставихми въ кратцъ съдържанието на Прошетба само за това защото служи да ни прѣдстави къмъ какви мисли и сюжети е било обърнато постоянно вниманието на Жинзифова.

Въ 1863 год. Жинзифовъ е издалъ своята *Нова българска сбирка*, въ която сж обнародвани освѣнъ нѣкои негови оригинални стихотворения, преводи отъ славянскитѣ паметни пѣсни и стихове, каквото *Слово за нълкзтз Игоревз* преводъ отъ старо-русски язикъ, *Краледворската ржкописъ* преводъ отъ Чешки, *Гуслярз* отъ Тараса Шевченка, извѣстенъ малоруссийски поетъ, когото нашия литераторъ обикнълъ съ особена страсть и комуто той е подражавалъ въ повечето си стихотворна работа.

Въ това сжщото време Р. Жинзифовъ е писалъ твърдѣ много въ рускитѣ журнали и вѣстници. Главнитѣ прѣдмѣти, върху които той се е занимавалъ, сж били, първо, народно-черковний ни въпросъ или българско-гръцката прѣпирня, и второ, расправяние на руската публика какво е състоянието на България и отъ какво се нуждаятъ Българетъ. Може да се каже, че публицистическата дѣятелность на Жинзифова въ Россия е спомогнжала да се разяснятъ, въ голъми размѣри, много тъмни въпроси по нашата распря съ фанариотското духовенство. Въ писанието си той е гледалъ да извади изъ заблуждение ония Русси, които сж мисляли, че тукъ работата се касае за единъ расколъ, що искатъ да направятъ Българитѣ. Гръцкитѣ органи въ Россия и нѣкои «гръкомани» Русси, каквито и до сега не сж се свършили въ «широката и изобилна» русска земя, сж се мжчили да изопачатъ посоката на българскитѣ желанія въ черковний въпросъ. И кой не знае, колко е било полезно да се освѣтлява истински русското общественно мнѣние върху раз-

нитѣ фази, прѣзъ които прѣмина българо грьцката распря. Въ Аксаковий *День*, а по-сетнѣ въ *Православное обозрѣние и Мьсковскія Вѣдомости*, Жинзифовъ е писалъ цѣль редъ статии за да докаже българското право на народна иерархия и безосновността на грьцкитѣ претенции.

Не по-малко се е старалъ той да прѣдстави, да опише до колко Българското отечество се намѣрва въ гибель, притиснато отъ двама господари, отъ два „кръвопийци, морски пиевици, сури мечки мършоѣдки“, както ги е зовялъ той.

Жинзифовъ се не е стѣснявалъ никакъ да обади на-прѣво, въ очигъ на рускигѣ публицисти, на Руситѣ въобще, че тѣ не знаятъ Българитѣ (*День*, 1862 г. брой 3-й). И колкого му е било възможно, като публицистъ, той е работилъ за това запознаване. Въ сжщото време обаче, неговитѣ трудове се стрѣмѣли къмъ «великата идея», която е прониквала всички свѣстни и разумни, всички неподкупени и неразвалени български дѣятели. Той е блннувалъ и сънувалъ свободата на България.

Че неговитѣ задушевни мисли сж били да види България свѣстена, събудена, самостоятелна, свободна, разбира се още и отъ самитѣ му произведения, както ще видимъ това по-долѣ.

Въ 1867 година въ в. *Время* редактирано отъ Т. Бурмова, Жинзифовъ е обнародвалъ дълга и хубава статия подъ заглавие: *Отношенията на Византийскитѣ Императори къмъ България въ царствуванието на прѣдпослѣдний бълг. Царь Александра Асѣня*.

Въ 1870 година се появява въ Браила поемата му изъ Македонскій животъ, която диши отъ ентузиастски патриотизмъ. Тая поема е озаглавена: *Кървава Кошуля*, приказка изъ съвременитѣ български животъ и е издадена отъ Бойка Нешева.

По-сетнѣ ние срѣщаме нѣкои негови стихотворения, повечето преведени, обнародвани въ Цариградското периодическо списание *Читалище*, въ Браилското *Периодическо Списание* на Българското Дружество, и въ в. *Вѣкъ*. По-главни отъ тия стихотворения сж *Ратакия*, поема отъ Шевченко, (*Читалище*, год. I книжка 24 и год. II книжка I и II,) — *Сонъ*, — въ която е прѣдставена фантазия за Прѣслава (*Читалище* год. II кн 15.)

Най-послѣ длѣжни сме да споменемъ, че Жинзифовъ е билъ главний сътрудникъ на Гербеля въ съставлението му Българскій отдѣлъ отъ неговата важна за Славянитѣ книга: «Поезія Славянъ»,

1871 год. С. Петербургъ. Нему принадлежатъ нѣкои кратички биографии за по-виднитъ тогава начинаюци Български поети, биографии, напечатани въ поменатий сборникъ на Гербея.

V.

Жинзифовъ въ поезията си.

Врѣмето, въ което е живѣлъ Жинзифовъ, е било продължение отъ епохата на Българското възраждане. България се е опитвала да се исправи по-скоро на крака, да добие право за да се учи на свойтъ языкъ, да слуша Богослужението въ черковитъ си по български, да има нѣкакви граждански и политически привидни. Мрачно време, когато двата притѣснители, тоя на гражданско-политическии и тоя на духовний ни животъ, били си дали ръка за съсищванието, за истреблението на Българский народъ, на Българский языкъ.

Тогавашното поколѣние дѣятели е имало прѣдъ себе велика задача! Запазванието на народността, запазванието на языкътъ ни! На това поколѣние, слава му! ние длѣжимъ възражданието си, ние длѣжимъ тая свобода, тоя новъ животъ, на които се радвами сега.

Тие дѣятели бѣхъ двѣ категории; едни, по-хладнокрѣвни или по-рѣшителни, споредъ обстоятелствата и темперамента, работяхъ, у дома, на родината; тѣ учителствувахъ, проповѣдвахъ, водяхъ легална борба съ турски и грѣцки притѣснители и владици, издавахъ учебни и други книги, пишяхъ въ вѣстницитъ, ходяхъ като депутати и пратеници въ столицата на Падинаха и така принасяха своята полза на народното дѣло. — Други, по-горѣщи, или които бѣхъ се преселили въ разни случаи, или пъкъ вече зети на очи, компрометирани отъ грѣцкитъ владици и други туркомански агенти, други — казвами, — бѣхъ принудени да работятъ на чужбина все за същата велика задача.

Жинзифовъ бѣше отъ числото на вторитѣ. Той работи повече на чужбина и за неговата дѣятелность изобщо ний говорихми. Но, Жинзифовъ е билъ и поетъ; това име му е вече дадено*); той е писалъ, както видѣхми множество поетически работи. И въ свои-

---

*) Газета Гатцука, 1877 бр. 7 — Поезія Славянъ, Гербея, стр. 634. — Исторія Славянскихъ Литературъ, Пышина 1879 стр. 122 — Исторія Болгаръ, Иречка, Одесса, 734 стр.

тъ стихотворения Жинзифовъ е изобразилъ своитъ чувства, своитъ мисли, своитъ желанія, своитъ идеали. Като четете по-отбранитъ негови създания, вие съкашъ слушате не праздни думи, които само и само звучно удрятъ ушитъ ви, но живий гласъ на истината, на оная истина, която тече изъ глѣбочинитъ на човѣческата душа. Другъ е въпросътъ до колко у Жинзифовитъ поетически произвѣденія има художественность въ формално и условено отношения на поезията. Тоя въпросъ ние не досѣгами; нашата цѣль е не да цѣнимъ поезията му, като такава, а просто да покажемъ Жинзифова въ неговата поетическа работа, да прѣдставимъ изобразени чувствата му отъ самаго него.

Жинзифовъ не е правилъ добръ, гдѣто е писалъ «само» на македонското нарѣчие, и то, струва ни се, нѣкъдѣ-си май развалено. Това е било обаче слабостъ, надхвана нему отъ дѣятелността на най-знаменитий Мало-Российскій поетъ *Шевченко* (род. на 25 февр. 1814 — умр. на 24 февр. 1861 г.) —

Въ стиховетъ на Жинзифова звучи най-напредъ неговата скърбъ за отечеството му. Не на едно мѣсто той въспѣва Охрида, Македония, която той не можалъ да посѣти, не можалъ да види. Отъ всичко се вижда, че той е страдалъ твърдъ много за тоя народъ, за тия страни, които е оставилъ въ ранни младини и които той не можалъ да види. Колко е страдало и колко се е късало неговото сърдце, когато той въ влажнитъ студентски стаи на Москва си е спомнювалъ «благодатната природа» и «топлий роденъ край», макаръ въ робство, физическо и духовно!

Какъ тежко, другари, какъ тежко

Въ тая далечна чужбина,

Кога младо, зелено, крѣхко,

Овъивать въ ранна година.

Какъ цвѣте се сушитъ въ градина

Гдѣ бистра вода не извирасть.

Такъ младо во тая чуждина

Безъ време се сушитъ, умирасть.

Какъ жежки, другари, какъ жежки

Отъ очи си сълзи проливать;

Душа му дробать мисли тежки

И клето сърдце си убивать.

По-нататкъ поетътъ пита отъ що му е тая скърбъ, защо не може да се успокои и отговаря:

За то, че все чуждо предъ него,
Хлѣбъ и соль, и дрѣха, и риза.
И скорни*), все що етъ на него,
Не негово, чуждо излиза **). . . .

Още по-прочувствовано е друго стихотворение подъ заглавие *Таенъ гласъ*, въ което поетътъ нарежда, че е несносно да си «трошкоѣдъ, чуждо да пишешъ, да ядешъ, на чуждо да спиешъ, чужди дрѣхи да носишъ, въ чужда стая, ако и съ влага, да спавашъ.» И той се пита :

Ти ли си кривъ, бащина ли крива,
Звѣзда ли, иль погрѣшка народна,
Иль сѣдбата клета и дива,
Че нѣмашъ ти храна домородна?
Ни майци радость, ни себѣ радость,
Въ най-харна доба ***) въ млада година,
Какъ цвѣтъ полско първа ти младость
Мало по мало вѣнитъ и гинитъ.

Твоя пословица казватъ право:
«Зѣби кѣршитъ чуждийтъ хлѣбъ»
А друга казватъ още по-право:
«Очи хващатъ чуждийтъ хлѣбъ.»

Въ стихотворението *Гусляръ на съборъ* се описва злочестата сѣдбина на българскій народъ въ миналото, неговото несносно настояще положение и надѣждитѣ за свѣтлива бѣднина. Когато младитѣ момчета се молятъ на гусляра, новий Боянъ, народенъ пѣвецъ, да поѣе какви злини е видѣлъ, той казва, че е страшна сѣдбата на народа, че нѣма защитници и е самъ, а противници има твърдъ много; «при все това пакъ е живъ». Поетътъ пита по-насетнѣ защо «викають противъ насъ, защо креваятъ викъ и шумъ»? И отговаря :

За това, че наша старина,
И книжина небесенъ даръ
Рѣка фанариотска съ злина
Стори пепелъ съ огънь и жаръ,
И наши языкъ, нашъ славянскій гласъ,
Народность, вѣра, Божи храмъ

*) Обуща.

**) Бр. Трудъ, Кн. IV стр. 36 и 37.

***). Врѣме.

И наши прави драги за насъ
Все що дѣдове дали намъ
Душа ли, животъ ли и имотъ,
Като се зовѣше нашъ братъ,
Потъпка, ограби зълъ фанариотъ,
За да гоитъ снага и вратъ.

И срамно! Че малко ли сме ми
Иль мало на земля ни край?
За граници си броими ми:
Рѣка Вардаръ, рѣка Дунай,
Гора Балканъ—втори Карпатъ,
Балкана ни — Стара Планина
Гора Бѣлашица, Доспатъ
Остали намъ отъ старина.

Най-сетнѣ гусларѣтъ свърша съ една наздравица пълна съ надѣжда която характеризира направлението на стихѣтъ и която ще се срѣщне по долу.

Стихотворенията: *Просякъ*, *Молитва*, *Доба*, *Гарванъ* сж проникнати отъ рѣдко патриотически чувства. Въ *Молитва* поетѣтъ се моли

Боже, чуй моя молитва,
Дай ми гусли Боянова,
Гласовита му тетива —
Стара гусли яворова.

Дай ми гърло гласовито
Дай ми прѣсти, яки, вити
На сърдце ми ядовито
Дай и думи жаловити.

Всичко това иска поетѣтъ не за друго, а за да е въ състояние да възпѣе старината, когато

Небосклонѣтъ билъ прозраченъ
Отъ бѣлъ Вардаръ до тихъ Дунавъ
Не облагалъ облакъ мраченъ
Охридъ, Сръдецъ, ни пѣкъ Търновъ
Ако гусли забравила
Старина ни каква била
Знаетъ она наша доба
Наше врѣме, нова рожба.

Въ стихотворението *Доба* се казва, между прочимъ:

Ке дойdetъ доба, ке дойdetъ доба
И тая доба не етъ далеко,
Да се изпълнитъ народна молба,
Жалба горъща, ак' и не леко.

Не, — дошла доба, минута священна
Загърмѣло веч' Българско слово
Свършва се воля общенародна.
Мъчно, широко поприще ново.

Въ пиеската *Гарванъ* става възвание къмъ тая птица и се пита:

Гарванъ, гарванъ, защо гракашъ?
Гарванъ птицо чърна;
Въ сухи гранки тукъ-тамъ скакашъ
Не ли искашъ зърна?

Гарванъ, кажи, кажи, клѣтникъ
Какви вѣсти носишъ,
Гарванъ птицо, ти золь вѣстникъ
Не ли жалость носишъ?

Замълкни де, онѣмѣлъ би!
Сърдце не раздирай.
Не гракай ти, онѣмѣлъ би!
Щастье ми не гибай.

И наистина гарванътъ носи лоша, проклета вѣсть:

„Зла сѣдбина, зла сѣдбина
Стигнахъ лудо, младо,
Тебе съ млада ти дружина
Какъ чамаво стадо.
Младо, съ млада си дружина,
Скитай се катъ скитникъ
Зеде клета ви сѣдбина
Трети вашъ защитникъ.“

Въ едно отъ стихотворенията си авторътъ на *Кървава кошуля* описва кратки черти отъ свойтъ студентчески животъ. Кой възпитаникъ въ Руссия не ще възкреси въ памятьта си тѣзи черти? Въ «страна далечна съ природа дива», гдѣто «буенъ вѣтъръ вѣитъ и силенъ мразъ камень пробива,» ти си дошелъ за обща майка, за България, за умъ, за ука, за просвѣщение.

«Въ стая затворенъ самичъкъ лежишъ
А духъ ти ставатъ диви и мраченъ

Кажи ти младо, каква съдбина? . . .
О! не етъ стая, — свинска кочина.
Ти въ тая стая сѣдишь самичькъ
А гладно сърдце тамбура свирить,
И зѣби скриптятъ тебе клетничькъ,
Утроба не ще да се помирить.
И ти лежейки на одъръ дървенъ
Думашъ и мислишь, остришь зѣбитъ
И гледашъ жедно съсъ погледъ кръвни.
То на тавантъ, то на стѣнитъ.
И ти не ставашъ, но ти сънувашъ
Страната знайна, страна домашна,
И твои братя си наумувашъ
Напреженъ животъ радость тогдасна . . .

. . . . .
И сонъ ти викашь, а сонъ не идить
И въ безсонница ти токо гледашъ.
О! защо нѣмать кой да те видить,
Какво богатство, сами си владашь . . .
Столъ за писмо, и столъ за съдѣнье
И скинатъ сюртукъ и панталони,
И двѣ три книги, тѣ за четенье,
А ризи нѣмашъ, нито пѣкъ скорни*).
Течать прозорци во стая малка
А въздухъ тѣжъкъ, вонеща влага,
На дървенъ одъръ тѣло се валка.

. . . . .
Двѣ пари черъ хлѣбъ, и черна каша,
То ти е ручекъ или вечеря.
Че таква била съдбина наша.

И най-послѣ? Най-послѣ поетътъ показва какъвъ е крайтъ на
такъвъ животъ :

И днеска търпишь и утрѣ страдашь
И неусѣтно катъ свѣщъ се тонишь,
На тежка болестъ, въ постеля падашь
Доръ въ черна земя ти ке се стопишь.

---

*) Обуца.

За обща майка, за България,
За умъ, за ука, за просвѣщенъе . . . . .

И колко е върно начертана картината; колко въренъ е финалтъ и'.

VI.

Кървава кошуля отъ Жинзифова.

Кървава кошуля е приказка отъ Жинзифова, напечатана въ 1870 год. въ Браила. Това е разказъ изъ българско-македонскій народенъ животъ — поема, въ която съ най-живи очертанія е прѣдставена една отъ нерѣдкитъ картини на българскій страдалчески животъ. Поетътъ е зель прѣдмѣтътъ на свойтъ разказъ изъ родната си страна, защото нея той е знаялъ прѣкрасно. А може би той дѣйствително е билъ и очевидецъ на ужасната случка! Считаамъ за необходимо да се спрж повечко върху тоя разказъ на нашия Жинзифовъ: едно, защото това е най-капиталното негово поетическо произведение, а второ защото *Кървава Кошуля* е съвършено исчерпана и за запознаванieto съ тоя трудъ сж нужни и повечко извлѣчения и указания.

Въ тоя си разказъ поетътъ ни прѣнася изведнажъ въ Прилъпъ, гдѣто:

Нъкога си Кралъ ни Марко
Въ него е царувалъ,
Е царувалъ, е воювалъ
Съ Власи, Кара-Власи
Българска е бранилъ земя
Роду си помагалъ.
Доръ е билъ живъ Кралъ ни Марко,
Земля била мирна
Не глобехж нея Турци,
Не газяхж нея.

По' на сътнѣ разказътъ ни напомнюва, че вече това време не сжществува и сега:

Що помина не се връщатъ
Назадъ, о дѣвойки,
Нъма краля, нъма бана

Гиздави, го нѣма.
Али врагъ да земитъ, моми,
Умъ, перо ми клето,
Че то искать да приказватъ
Съ васъ за тѣги, мъжи.

. . . . .
Клета ви сѣдбина, моми,
Клета ви година,
Що васъ майка е родила
Въ такво лошо време!
О, да би е народила
На мѣсто васъ камень
Не ще ронехъ азъ-ка сълзи
Како сега, врѣли!
Не ще пишеше перо ми
Съ кърваво мастило
Нѣмаше да ви опишамъ
Наше тежко време.

И подиръ това встѣпление, поетътъ подкача свойтъ дѣйстви-
теленъ разказъ. То не било отдавна, на хилядо и осъмь стотинъ
педесеть и седма година. Една ясна и безоблачна вечеръ, разказ-
вачътъ отишелъ да се расходи въ черковната градина на градътъ
Прилѣпъ. И тукъ той намѣрилъ една стара баба прѣдъ черковнитѣ
врата сѣди, безъ да се приближи нѣкой до нея и да я попита,
кого чека, отъ кждъ е дошла какво дири въ черкова.

Никой не си питатъ, баба,
Гиздави дѣвойки,
Що лице и' сино-жълто,
Що се е сгърбила?
Що останжли се въ снага
Само кожа съ кости?
Защо нейни стари очи
Врѣли сълзи лиятъ?
Защо охкаты, защо стенкаты
Прѣститѣ си кършитъ . . . . .
Никой не я пита, моми,
Не ще и да знаитъ,
Никой не си питатъ баба,

Мислятъ, че е луда.
Нарамена стара баба.
Съ отъ козина торба;
А що она въ нея носитъ,
Що има въ нея?

И наистина що има въ тая торба? Поетътъ поставя въпросътъ. И като се обръща къмъ слушателитѣ си той ги моли да почакайтъ. Тѣ ще узнаятъ за всичко. Но нека не бързатъ. Тукъ разказвачътъ е умѣилъ да раздразни най-силно любопитството и да ви държи въ постояненъ шрекъ върху тайната на козинявата торба.

Чекайте ви, моми, сестри,
Потърпете малко,
Се ще видимъ, ще узнаемъ,
Баба ще ни кажитъ.

И ето разказвачътъ се приближава до самата бабичка, той самъ иска да разбере що е довело тукъ бабата въ това време, тъмно, вечерно, когато всички се прибиратъ у дома си около дрѣбнитѣ си рожби; когато и диви и питомни звѣрове си почиватъ отъ дневни мъки и студове. И той я пита и разузнава: отъ кждѣ е, отъ кое село:

«Бабо! — слушашъ? — опули са,
Некъ си поприкажемъ,
За твой, бабо, животъ, поминъ,
За младо ти време.
Отъ кждѣ си, кажи, бабо,
И отъ кое село?
Зло какво е тебе нашло,
Зла каква година?
Що накарало е тебе
Въ градътъ ни да дойдишь?
Що си дошла ти самичка,
Безъ сина, безъ дщерка
Или нѣмашъ ти роднина,
Исто кукувица?
Само стапъ си зела, торба,
И повече нищо.
И що носишь въ тая торба,
Що има во нея?
Да ли суха отъ хлебъ корка
И лейка за вода?»

Каква тѣга, каква мъка
Тебе е сгърбила.
Защо охкашь защо стенкашь
Сълзи защо ронишь?
Тѣжъжъ ли си грѣхъ сторила
Та си дошла овде,
Да отмолишь грѣхъ си въ църква,
Бога ти да смилишь?
Или болни имашь дома,
Дошла си по вода,
Вода светена църковна,
Боленъ да напоишь?
Не бой ми се, мила бабо,
Не съмь зълъ човѣкъ ѝ,
Раскажи ми твойтъ поминъ
Ядове и злоби . . . . .

Бабата погледнѣла, а изъ очи ѝ сълзи капятъ, ронятъ се като бисеръ. Врѣлитъ сълзи омокрили лицето и клепкитъ на злочестата, която, иска да проговори, но тѣ не ѝ даватъ; най-сѣтнѣ, като отрила лице, очи, клѣпки, злочестата въздѣхнѣла глухо и тежко, скръстила двѣтъ си рѣце и съ слабъ жаловитъ гласъ почнала да приказва :

Слушай, синко, слушай, милий,
Бабини си рѣчи,
Запомни ги харно, твърдо,
Раскажи ги тейку;
Можь богатъ да е твой тейко
Ил' е *чорбаджия*;
Та ще можить да помогнетъ
На стара ти баба.

Ако ли не, кат' пораснешь
Ког' юнакъ ти станешь
Сърдце ти кога затуца
Въ жили кръвь заврие
Негли, синко, ще отплатишь
На мой клети кървникъ . . . . .

. . . . .
Много врѣме и години
Тежки, черни, клети,

Пълни съ мъжи, пълни съ глоби
Минаха прѣзъ глава,
До катъ я таквази станахъ,
Како що ме гледашъ.
Много видохъ, много знаемъ
И теглихъ я многу,
Откакъ себе помнимъ, синко,
И до день денеска.
Не съмъ видѣла день ясенъ,
Весела година.

Али се да ти раскаже
Баба не умѣетъ
Та и сълзи, синко, сълзи
Сърдцето ми кинжтъ,
Тъ мене не даватъ, синко,
Сичко да припомнамъ
Тѣ языкъ ми мен' завързватъ
Та и врѣме нѣма . . .

Още малко и ние щѣхми да узнаемъ отъ устата на самата бабичка всичко . . . Но тя неможе да говори. За това тя дѣйствиува, тя ни прѣдставя положението си, миналото си, настоящето си, бѣдѣщето си само съ едно мръдване на ржката. Но по-добрѣ нека говорятъ стройнитѣ строфи на поетѣтъ:

Стара баба тукъ разгърнж
Отъ козина торба
Та измъкнж стара баба
Слушайте дѣвойки!
Та измъкнж изъ торба си —
Страхъ ми е да кажемъ —
Некъ ви кажемъ! Тя измъкнж
Кървава кошуля . . .
Бѣ изшарена кошуля
Со кървави капки
Капки кървави, о, моми,
Гѣсти та голѣми . . .
Сърдце ми отъ нихъ застина,
Очи, уста, нѣми!
Кървава кошуля, моми
Гиздави се кжлнамъ,

Самъ я видохъ съ свои очи,
Я самъ я опицахъ!

И въ срѣдъ сълзи, бабата продължава, колко може и какъ може, свойтъ разказъ. Тя оплаква сина си, мило, писано си чадо, което вече нѣма и което Турчинъ ударилъ и убилъ. Тя разказва какъ е станало това. Отишелъ синъ и', сиракъ безъ тейко, отишелъ Божинъ на пазаръ въ Прилѣпъ за да продаде осмакъ жито; тя го непушчала, защото турци-арнаути отдавно му се заканяли за нищо и никакво; но що да се чини? Било дошло клето време, данѣкъ да се дава, и на срѣдъ пѣтя турци-арнаути го обиколяватъ и —искать да го убиятъ.

Обколиха него чедо,
Турци крѣвопийци,
А онъ паднѣ на колѣна,
Милно имъ се молитъ,
Да не земать млада глава
Че ѣ единъ у майка.
Аль не слушаятъ му молби
Турци крѣвопийци,
Пушка пламнѣ, пушка пукнѣ
Въ турски рѣцѣ клети
Зърно оловно продупчи
Бѣлитъ му гърди
Другъ измѣкна ятаганътъ
Глава му располови,
Па му бликнѣ крѣвъ червена
Низъ зелена трѣва.

Чакала день, чакала два злочеста майка синъ и' да се върне. Но на мѣсто него донесли мъртвото му тѣло, окървавенитѣ му дрѣхи и потѣнала въ черна крѣвъ риза (кошуля). Тя примира, пада надъ него, полужива, полумъртва; дълго плакала тя, но и въ сълзитѣ нѣмало спасение . . . Съ собственитѣ си рѣцѣ окѣлива и прѣменява тя свойтъ Божинъ, оплаква го още два-три дни; сбиратъ се роднини и познайници, отнасятъ го и го закопаватъ срѣдъ черковното опѣло.

Ето, тако, момче младо —
Богъ да ми те чувать,
Имахъ чедо, имахъ сина,
А сега го нѣмамъ.

Само ми останѣ, младо,
Кръвава кошуля,
Надъ коя тѣжамъ, и плачамъ
Врѣли сълзи лиямъ;
И со нея я ще лѣгнамъ
Въ гробъ студенъ и тъменъ . . .

* *
*

Ако можемъ, макаръ колко да е, да сѣдимъ за дѣятелитѣ по тѣхнитѣ публични дѣйствия, по тѣхнитѣ публични исповѣди, то всѣки е длъженъ да се съгласи, че Жинзифовъ е билъ единъ отъ отъ най-горѣщитѣ български патриоти. Рѣчта, която той е произнесълъ на Славянскій съборъ въ Москва на 1867, въ май мѣсець, е, между прочемъ, едно блѣскаво свидѣтелство за това. Ние ще приведемъ цѣла тая рѣчь едно за характеристика на Жинзифовата личность, а друго, защото до сега, до колкото ми е познато, тая рѣчь не е обнародвана никакъ на български.

Славянскій съборъ въ Москва бѣше свиканъ по прѣдложение на г. Никола А. Попова, професора на Московскій Университетъ, който тогива токо що се бѣ прибралъ отъ своето пътувание по славянскитѣ земи. *Обществото на любителитѣ на естествознанието*, което бѣше предприело урежданieto на познатата *Всероссийска Московска изложба* (1867 г.) прие прѣдложението на г. Попова, влѣзе въ споразумѣние съ разни западно-славянски и южно-славянски общества, матици, читалища и покани нѣкои славянски по-лични дѣатели. На едно отъ празднествата на тоя съборъ, на обѣдъ въ Соколникитѣ, гдѣто присѣтствувахъ такива славянски знаменитости като Палацкий, Ригеръ, Погодинъ, П. С. Аксаковъ, В. И. Ламанскій, О. Миллеръ, С. Соловѣевъ, В. Лешковъ, Майковъ, Н. Поповъ, Безсоновъ, Браунеръ, Д-ръ Политъ, Коляръ, Гай и пр. нашъ Жинзифовъ присѣтствувалъ, слушалъ възвеличающитѣ душата рѣчи и тости и се не стѣрпѣлъ да мълчи. Той горѣлъ отъ желание да се чуе на тоя великъ славянски празникъ български гласъ и българско слово, българска пѣсень. И той проговорилъ.

Азъ не мога да се откажа отъ да приведа изъ-цѣло както се описва въ списанието по това славянско събитие, рѣчта на Жинзифова *). Привождамъ текстуално:

---

*) *Всероссийская Этнографическая Выставка и Славянскій съездъ* въ Маѣ, 1867 г. Москва. стр. 371 и слѣд.

«Въскачи се на массата младий българинъ г. Жинзифовъ, съ думитѣ: «миръ (свѣтъ) Славянскій, искамъ думата» произнесени съ развълнуванъ гласъ. Приехтествувавшиѣ многобройни гости съ единопдушното си мълчание и видимо внимание одобрихъ неговото искацие. Рѣчьта на Жинзифова не бѣше многословна, но той говори съ такъвъ ентузиазмъ, съ такова горѣщо патриотическо чувство, щото не единъ пхтъ слушателитѣ му го прѣсичахъ, то' съ продължителни ржкоплескания, то' съ гръмливи продължителни възгласи. Ето тая рѣчь, която склучи безпримѣрний въ лѣтописитѣ на Славянскитѣ племена празникъ:

«Братя Славяни!

«Като Българинъ, моля ви се да ми позволите за да кажъ нѣколко скромни думи въ името на това Славянско племе или народъ, извѣстенъ подъ името Българи, който народъ населява голѣма часть отъ Балканскій полуостровъ. Признавамъ, че моята дума е слаба и блѣдна, но тя, смѣя да ви увѣря, произлазя изъ глѣбочинитѣ на моята душа, и тя е обрнхъта съ искрення любовь и глѣбока признателность къмъ великий Русски народъ, който е създалъ единственното въ свѣтътъ могъщественно и крѣпко славянско господарство! (Одобрение).

«Тукъ на това мѣсто, надъ главитѣ на всички ни, се въздига и развѣва святата хоругва (знаме)! То е священното знаме, което първи пхтъ осѣнява, подиръ дълга историческа раздѣла, всички насъ славянски брата, знамето, на което сж изобразени ликоветѣ на святитѣ равноапостолни просвитители на всички безъ исключение Славяни, на Св. Кирилла и Методия. Никой не ще да се прѣпрѣ, че това знаме е общеславянско достояние. То е така! Но при всичко туй, нека не забравямы, че нашитѣ славянски просвѣтители и изнамѣрватели на славянската книга Св. Кирилъ и Методий, сж родени въ българската, или все едно, славянската Македония, че тѣ сж живѣли и порасли средъ тоя народъ, на когото предѣлитѣ сж говорили сжщий языкъ, който така глѣбоко изучили славянскитѣ просвѣтители, и на който тѣ обрнхъли Священното Писание.

«Отъ тѣхнитѣ ржцъ всички славянски племена, въ това число и Руситѣ, приеха Св. Евангелие, на языкъ сравнително общедостѣпенъ за всички отъ роднинскитѣ между си славянски племена. Чрвъзъ тѣхъ, и върнитѣ имъ послѣдователи, е посѣяно въ великата русска земя сѣмето на славянската наука и на святата истинна православна вѣра, която е крайжгжленъ камъкъ на всичко минжло,

нинъшно и бѣдѣще историческо развитие и просвѣщение на рускии народъ.

«Братия! Не му е мѣстото, та и време колкото трѣбва нѣма, за да растворя скрижалитѣ, върху които сѣ написани историческитѣ сѣдѣи и дѣйствия на бѣлгарскии народъ. Сѣщо така азъ не могъ сега да ви излагамъ какво мѣсто е занимавалъ и занимава сега бѣлгарскии народъ въ работата на историческото развитие на славянскитѣ народи и какви основи е положилъ той съ своитѣ книжовни старо-бѣлгарски произведения за развиванието на славяно-руската книга въ Руссия. Но тука азъ го считамъ за своя священная длѣжностъ да заявя на рускиитѣ народъ, че въ днешно време Бѣлгаритѣ стенятъ подъ тежкото, несносно иго на азиатскитѣ пришелци! Братия Руси! Нима' вие, могущественнитѣ и якитѣ съ духъ и тѣло, ще забравите тоя многострадаленъ Бѣлгарскии народъ, който се намѣрва комахай петъ столѣтия подъ омразното иго на свирѣпитѣ и крѣвожадни турци? (Викове: нѣ, нѣ, нѣма да ги забравимъ). Мигаръ, вий, които Богъ е наградилъ съ всичкитѣ блага, въ обширната смисѣль на тая дума, не ще подадете рѣкопомощъ на страждущий Бѣлгарскии народъ? (Викове: Да, да, ще му помогнемъ!) Братия! Бѣлгарскиитѣ народъ върва напълно, че когато му дойде времето, — а това време не е далечъ, — великиитѣ Рускии народъ съ радостъ ще побѣрза нему на помощъ за избавянието му отъ многовѣковното тѣжко иго! . . . . .

«Тукъ се раздавахъ звукове отъ могъщий Рускии язикъ, раздавахъ се звукове отъ Чешко-словацки, а сѣщо и Сърбско-харватски язици. Позволете ми и менъ да кажа нѣколко думи по Бѣлгарски. Зарадъ това прѣдлагамъ бѣлгарската *здравица*. Колко съжалявамъ, че нѣма вино!»

«Подаватъ оратору чаша съ вино, която като държи въ рѣка Г. Жинзифовъ съ силно въодушевление и грѣмливъ гласъ произнесе стихотворението *здравица*, написано отъ самаго него.»

Съ руйно вино домородно
Некъ напълнимъ до три чаши,
Братя редомъ, братя сложю
Нѣкъ ги земемъ съ рѣци наши.

Сме Славяни, какъ Московци.
Сърби, Чехи и Поляци,
Черногорци, Херцеговци
И Харвати, и Бошняци.

Братя, вече дошла доба
Да испиемъ първа чаша
Не за завистъ, не за злоба,
Но за братство, дружба наша,
Трѣбва вѣра, твърда кльтва
Да сме върни ми до гроба,
Да сме чисти като жертва,
Като въ майчина утроба.

Некъ испиемъ втора чаша,
Че врѣме е пакъ на ново
Да загърмитъ въ земля наша
Матерно ни живо слово.

Некъ се ширитъ, се раздава,
Въ България горня, долня,
Отъ Вардара до Дунава
Дума свободна, народна.

Айде, сега третя чаша
Некъ испиемъ ми до капка
Нрави ни, народность наша
Да не газитъ нога вражка.

Гологлави! въ ржцѣ шапки
Обърнете дно на чаши,
Както капятъ тия капки,
Такъ да капятъ врази наши.

«При говорението авторътъ на веднажъ прѣкъсваха съ грѣм-
ливи ржкоплескания и одобрения. Съ неговитѣ думи се и заключиха
рѣчитѣ произнесени на съборътъ.»

* *
*

Тъкмо петъ години се изминаватъ отъ смъртъта на Жинзифова
На всѣко друго място петгодишнината отъ смъртъта на единъ подобенъ
дѣятель би била ознаменована съ едно подобающе напомнювание; на
всѣко друго място не би забравили заслугитъ на тоя патриотъ . . .

Жинзифовъ е български дѣятель!

Въ Македония, още момче, той учителствова и принася голѣми
услуги на възражданието и'.

Въ Москва тоя човѣкъ оставя много хубаво име между всички,
които сж го познавали. Той е прѣпорѣчалъ Българитѣ предъ Московцитѣ.

Отъ това, което той вписалъ тъкмо преди 20 години, се вижда

че Жинзифовъ е билъ горъщъ български патриотъ и че животътъ си той посвятилъ да работи за България. Той не можелъ да жертвува ней своитѣ физически сили, за това и далъ всичката си душа, всичко сърдце, всички нерви . . . Той умрълъ надъ писменний столъ. Той обяснилъ много отъ неяснитѣ отношения между Руссия и България — и едното това е достатъчно грамадна заслуга на Жинзифова.

Пишущий тия редове, единъ отъ почитателитѣ на Жинзифова, е счелъ за своя обязанность въ деньтъ на петгодишнината отъ смъртъта му да напише горнитѣ редове, посветени върху животътъ и дѣятелността на българско-македонский патриотъ . . . . .

Скроменъ приносъ на велика память!

Пловдивъ, 15 Февруарий, 1883.

С. С. Бобчевъ.

